

30.12.2011

Dnrot 3375/4/10 ja 3427/4/10

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuoja

Esittelijä: Esittelijäneuvos Raino Marttunen

PRH:N MENETTELY VAALIRAHA-ASIASSA

1

KIRJOITUS

Kantelija arvosteli Patentti- ja rekisterihallituksen (PRH) linjanjohtajan menettelyä säätiöiden vaaliraha-asioita selvittäessään. Vaalirahakohun alettua syyskuussa 2009 PRH oli tiedustellut asiaa useilta säätiöiltä. Tällöin myös Nuorisosäätiö oli ilmoittanut tehneensä hankintoja vaaleissa ehdokkaina olevien henkilöiden tukiyhdistyksiltä 55 000 eurolla. Urheiluopistosäätiö oli PRH:n mukaan tehnyt hankintoja vuosina 2005–2009 noin 34 000 eurolla.

Linjajohtajan molemmille säätiöille lähettämän kirjeen mukaan niiden sääntöjä oli rikottu. Linjajohtaja oli kuitenkin ilmoittanut tekevänsä tutkintapyynnön Keskusrikospoliisille ainoastaan Nuorisosäätiöstä. Säätiöiden tasapuolinen kohtelu olisi kantelijan mukaan edellyttänyt tutkintapyynnön tekemistä molemmista säätiöistä. Kantelija katsoi joutuneensa linjajohtajan tekemän tutkintapyynnön johdosta Nuorisosäätiön asiamiehenä eriarvoiseen asemaan Urheiluopistosäätiön asiamiehen verrattuna. Kantelijan mukaan linjajohtaja oli myös antanut julkisuudessa lausuntoja, joissa ilmoittanut Nuorisosäätiön rikkoneen sääntöjä ennen kuin Nuorisosäätiöllä oli ollut mahdollisuus antaa aiheesta oma selvityksensä. Linjajohtaja oli perustellut tutkintapyyntöä muun muassa sillä, että Nuorisosäätiön asioista päättäneet olivat ohjanneet vaalitukea itselleen. Linjajohtaja oli kantelijan mukaan vaarantanut virkamiehenä ennakkolausunnoillaan Nuorisosäätiön tasapuolisen kohtelun.

Kantelijan 30.9.2010 päivätyn kirjoituksen mukaan linjajohtaja oli kohdellut Nuorisosäätiötä myös eri tavalla kuin Hebe-säätiötä ja rikkonut näin virkamieheltä edellytettävää tasapuolisen kohtelun vaatimuksen. Ylen tv-uutisten mukaan Hebe-säätiö oli antanut tukea Vasemmistonuoret ry:lle, joka oli tukenut vaaleissa silloista säätiön ja yhdistyksen puheenjohtajaa 7.000 eurolla.

2

SELVITYS

Työ- ja elinkeinoministeriö on hankkinut kirjoitusten PRH:n selvityksen ja antanut oman lausunnon. Jäljennökset hankituista selvityksistä lähetetään kantelijalle vastauskirjeen mukana tiedoksi.

Lisäksi on hankittu selvitystä Keskusrikospoliisista ja Valtakunnansyyttäjänvirastosta.

PRH:n selvityksessä on selostettu lähemmin muun muassa säätiöiden valvonnan organisointia, säätiöiden toimintaa vaalirahoituksessa, kantelussa mainitun tutkintapyynnön tekemistä sekä säätiöiden sääntöjen tulkintaa koskevia kysymyksiä.

Selvityksen mukaan vaalirahoitusta koskeva selvitystyö käynnistyi PRH:ssa syksyllä 2009 sanomalehdissä olleiden lehtiartikkeleiden perusteella. Lehdistön esiin tuomia säätiöitä oli yhteensä lähes 30. Ensimmäiseksi arvioitiin kunkin säätiön osalta, oliko niiden säännöissä mainittu tarkoituksen ja sen toteuttamistapojen mukaan mahdollista ohjata säätiön varoja puolue toiminnan ja yhteiskunnallisen toiminnan tukemiseen. Jos säätiön tarkoitukseen kuului sääntöjen mukaan yhteiskunnallisiin tai poliittisiin asioihin vaikuttaminen, ei sen osuutta vaalirahoituksessa ollut tarvetta enemmälti selvittää. PRH:n mukaan selvitystyö päättyi kantelussa mainittujen kolmen säätiön osalta tammikuun alussa 2010.

Selvityksen mukaan PRH teki 7.1.2010 Keskusrikospoliisille tutkintapyynnön Nuorisosäätiön toiminnasta vaalirahoitusasiassa, koska PRH:lla ei ole katsottu olevan keinoja selvittää sitä, missä määrin säätiön hallinnon toiminta oli aiheuttanut vahinkoa säätiölle. PRH:n selvityksen mukaan Raha-automaattiyhdistys oli suorittanut lokakuussa 2009 tarkastuksen Nuorisosäätiössä. PRH:n päätös tutkintapyynnön tekemisestä Nuorisosäätiön hallituksen toiminnasta perustui hyvin pitkälti siihen, mitä Raha-automaattiyhdistyksen tarkastuskertomuksesta ja säätiöltä hankitusta selvityksistä ilmeni.

Urheiluopistosäätiölle lähetetyssä kirjeessä PRH huomautti siitä, että sijoitustoimintaa harjoittavan säätiön osallistuminen talous- ja yhteiskuntapoliittisiin seminaareihin ei ole erityisen perusteltua ja että säätiöiden toimitilojen kalustamista ja sisustamista varten suoritettavissa taideteosten hankinnassa on noudatettava asianmukaista harkintaa. Urheiluopistosäätiön toiminnasta ei kuitenkaan katsottu olevan aihetta tehdä tutkintapyyntöä. Säätiölle lähetetyissä kirjeissä oli kummankin säätiön osalta todettu, että säätiön sääntöjä oli rikottu. PRH ei selvitystyönsä aikana missään vaiheessa esittänyt huomautuksia tai arvioita säätiöiden asiamiehienä toimineiden henkilöiden toiminnasta.

Nuorisosäätiö oli oman selvityksensä mukaan tehnyt vaalikampanjarahoitukseen liittyneen taulun hankinnan suoraan vaaleissa ehdokkaana olleen säätiön hallituksen jäseneltä. Urheiluopistosäätiön hallituksen jäsenet eivät saadun selvityksen tai julkisuudessa olleiden tietojen mukaan olleet ohjanneet varoja omien tai säätiön hallituksen entisten jäsenten vaalirahoitukseen.

PRH:n mielestä viranomaisen edustajan lausumat tiedotusvälineiden haastattelussa eivät olleet vaarantaneet säätiöiden tasapuolista kohtelua. Viranomainen oli ennen selvityspyyntöjen lähettämistä tulkinut vaalirahoituksessa olleiden sääntöjä ja siinä yhteydessä arvioinut kunkin säätiön sääntöjen soveltavuutta siltä kannalta, voisiko yhteiskunnallisiin asioihin vaikuttaminen lainkaan olla säätiön sääntöjen mukaista toimintaa.

Yksittäiseen haastattelussa esitettyyn kysymykseen annetun vastauksen perusteella ei voitu PRH:n mukaan päätellä, että PRH olisi tehnyt ennalta päätöksen selvitystyönsä lopputuloksesta. Säätiöiden toiminta pitkään jatkuneessa vaalirahakohussa ja tiedotusvälineiden toiminta asian yksityiskohtien paljastamisessa oli yhteiskunnan toimivuuden kannalta niin merkittävää, että säätiöitä valvovan PRH:n täydellinen vaikeneminen olisi todennäköisesti vaikuttanut eriskummalliselta. Mikäli selvitystyön aikana olisi ilmennyt tosiseikkoja, jotka olisivat muuttaneet säätiön sääntöjen tulkinnasta muodostettua alustavaa arviota, tämä olisi todettu säätiölle lähetetyssä vastauksessa.

Hebe-säätiön tarkoituksena on sen sääntöjen mukaan tukea ja edistää nuorisotyötä ja nuorisotoimintaa. Tarkoitustaan säätiö toteuttaa muun muassa tukemalla taloudellisesti tällaista toimintaa. Saadun selvityksen mukaan Hebe-säätiö antoi vuonna 2005 Vasemmistonuoret ry:lle avustusta valtakunnalliseen nuorisotyöhön. Vasemmistonuoret ry:n sääntöjen mukaan

yhdistyksen tehtävänä on muun muassa parantaa nuorten elinoloja ja laajentaa nuorten yhteiskunnallisia oikeuksia. Hebe-säätiön säännöt sallivat PRH:n mukaan säätiön varojen ohjaamisen yhdistyksen toimintaan siltä osin kuin yhdistyksen toiminta tukee ja edistää nuorisotyötä ja nuorisotoimintaa. Vaalitukea saanut henkilö ei selvityksen mukaan ollut enää tuolloin säätiön tai yhdistyksen puheenjohtajana.

PRH oli huomauttanut Hebe-säätiötä siitä, että varojen jakaminen yleisavustuksina tulisi lopettaa ja että säätiön varoja tulisi jatkossa antaa vain yksilöityihin tarkoituksiin. Saatujen selvitysten perusteella PRH ei voinut pitää perusteltuna epäillä säätiön hallituksen jäsenten syyllistymistä rangaistavaan tekoon.

Valtakunnansyyttäjänviraston tiedotteen 29.9.2011 mukaan apulaisvaltakunnansyyttäjä on nostanut syytteen Nuorisosäätiön hallituksen puheenjohtajana toiminutta henkilöä ja seitsemää muuta Nuorisosäätiön hallituksen varsinaisena jäsenenä toiminutta henkilöä sekä entistä asiamiestä vastaan luottamusaseman väärinkäytöstä. Syytteiden mukaan Nuorisosäätiön varoista oli annettu yli 90 000 euroa vaalitukea, vaikka varojen käyttö tällaiseen tarkoitukseen ei säätiön sääntöjen mukaan ollut mahdollista. Syytteiden mukaan kysymys oli säätiön hallituksen tekemästä tukilinjauksesta, jonka käytännön toteuttamisesta vastasi pääosin säätiön kulloinenkin asiamies.

Saadun selvityksen mukaan KRP:n rikostarkastaja on 13.9.2010 tehnyt poliisin tietoon tulleiden seikkojen perusteella päätöksen esitutinnan aloittamisesta myös Urheiluopistosäätiön antaman vaalituen osalta.

Valtakunnansyyttäjänviraston tiedotteen 13.12.2011 mukaan apulaisvaltakunnansyyttäjä on nostanut Urheiluopistosäätiön hallituksen jäsenenä toimineita henkilöitä sekä entistä asiamiestä vastaan syytteen luottamusaseman väärinkäytöstä. Syytteen mukaan säätiön varoista on annettu vuosina 2005–2007 yhteensä 23 000 euroa poliittista tukea, vaikka varojen käyttö tällaiseen tarkoitukseen ei säätiön sääntöjen mukaan ole ollut mahdollista. Kysymys on tiedotteen mukaan taidehankintoihin liittyneistä varainsiirroista. Epäillyille vaaditaan sakkorangaisusta. Tiedotteen mukaan myös PRH on ilmoittanut asian syytteeseen pantavaksi.

Valtakunnansyyttäjänviraston tiedotteiden mukaan haastehakemukset on molemmissa asioissa jätetty Helsingin käräjäoikeuteen. Tiedotteiden mukaan oikeudenkäyntiasiakirjat tulevat julkisiksi asioiden oltua ensimmäisen kerran esillä oikeudenkäynnissä ellei käräjäoikeus toisin määrää.

3

ARVIOINTIA

Vakiintuneen käytännön mukaan oikeusasiamies ei puutu viranomaisessa tai tuomioistuimessa vireillä olevaan asiaan. Tämän johdosta en katso voivani ottaa Nuorisosäätiön ja Urheiluopistosäätiön vaaliraha-asioita lähemmin arvioitavaksi. Tämä edellyttäisi muun muassa Nuorisosäätiön ja Urheiluopistosäätiön sääntöjen keskinäistä vertailua, mikä ei ole nähdäkseni mahdollista puuttumatta tuleviin oikeudenkäynteihin. Kuten PRH:n selvityksestä käy ilmi, säätiöiden toiminnan lainmukaisuus riippuu niiden sääntöjen sisällöstä. Selvityksen mukaan kaikkien kolmen kantelussa mainitun säätiön tarkoitus ja toimintamuodot ovat poikenneet toisistaan.

Saadun selvityksen perusteella PRH:n ei voida katsoa ylittäneen harkintavaltaansa Nuorisosäätiötä koskevaa tutkintapyyntöä tehtäessä. Linjanjohtajan ei saatujen tietojen perusteella

voida myöskään katsoa menetelleen epäasianmukaisesti kantelussa kerrottuja haastatteluja antaessaan.